

ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Збірник наукових праць

№ 179, 2022

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

Головний редактор:

Орловська Ю.В., д.е.н., завідувач кафедри міжнародної економіки та публічного управління і адміністрування ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».

Члени редакційної колегії:

Андрусів У.Я., к.е.н., доцент кафедри, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.
Бірюченко С.Ю., к.е.н., доцент кафедри, Державний університет «Житомирська політехніка».
Божанова В.Ю., д.е.н., професор кафедри, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Булатова О.В., д.е.н., професор, перший проректор Маріупольського державного університету.
Губа М.І., к.е.н., доцент кафедри, Херсонський національний технічний університет.
Довгаль О.А., д.е.н., професор кафедри, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна.
Свтушенко Н.О., д.е.н., професор кафедри, Державний університет телекомунікацій (м. Київ).
Зварич І.Я., д.е.н., завідувач кафедри, Західноукраїнський національний університет.
Касян С.Я., к.е.н., завідувач кафедри, НТУ «Дніпровська політехніка».
Кахович О.О., к.держ.упр., доцент кафедри, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Каховська О.В., д.е.н., професор кафедри, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Машенко С.О., к.е.н., доцент кафедри, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Морозова С.А., к.е.н., доцент кафедри, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Нямещук Г.В., д.е.н., професор кафедри, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Пархоменко-Кутевіл О.І., д.держ.упр., завідувач кафедри, Університет Григорія Сковороди в Переяславі.
Пирог О.В., д.е.н., завідувач кафедри, Національний університет «Львівська політехніка».
Поповиченко І.В., д.е.н., завідувач кафедри, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Свірко С.В., д.е.н., професор кафедри, Державний університет «Житомирська політехніка».
Супрунова І.В., к.е.н., доцент кафедри, Державний університет «Житомирська політехніка».
Ткачук Г.Ю., к.е.н., доцент кафедри, Державний університет «Житомирська політехніка».
Тростенюк Т.М., доктор філософії, доцент кафедри, Державний університет «Житомирська політехніка».
Фісуненко П.А., д.е.н., професор кафедри, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Чала В.С., к.е.н., доцент кафедри, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Черчата А.О., к.е.н., доцент кафедри, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Чириченко Ю.В., д.е.н., професор кафедри, Університет митної справи та фінансів.
Юшкевич О.О., д.е.н., доцент кафедри, Державний університет «Житомирська політехніка».
Dariusz Pawliszczy, Doctor of Economics, Dr h. c. mult. Mayor of Gromadka, Professor, University of the Third Age in Gromadka (Poland).
Maija Šenfelde, PhD in Economics, Professor of Macroeconomics, Director of the Institute of National and Regional Economy at Riga Technical University (Latvia).
Marcin Kęsy, PhD in Economics, University of Economy in Bydgoszcz (Poland).

Друкується відповідно рішення Вченої ради
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури
(Протокол № 10 від 29.03.2022 р.)

Свідцтво про Державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації серія КВ № 12699-1583 Р,
видане Міністерством юстиції України 17.05.2007 р.

Науковий збірник «Економічний простір» включено до переліку наукових фахових видань України
в галузі економічних наук (категорія «Б») на підставі Наказу МОН України
від 2 липня 2020 року № 886 (додаток 4)

Галузь науки: економічні.
Спеціальності: 051 – Економіка; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг;
076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність;
281 – Публічне управління та адміністрування; 292 – Міжнародні економічні відносини.

Збірник включений до міжнародних наукометричних баз даних
Index Copernicus та Google Scholar

Е 45 Економічний простір: Збірник наукових праць. – № 179. – Дніпро: ПДАБА, 2022. – 172 с.

У збірнику розглядаються сучасні проблеми просторових економічних систем, сталого екологозбережувачого розвитку економіки, інноваційних процесів макро і мікрорівня, кластерних форм організації бізнесу, ресурсозбереження, фінансових та інвестиційних аспектів економічного зростання, ефективності регуляційних дій органів державного управління та місцевого самоврядування. Особливої уваги в збірнику набувають питання підвищення якості освітнянських функцій вищих навчальних закладів, ролі освіти в постіндустріальному суспільстві. Рекомендовано для студентів, аспірантів, науковців, викладачів, представників органів державного управління та місцевого самоврядування.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою
програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Луньова Т. С. РОЗВИТОК МІКРОЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ У ПРАЦЯХ ЛАУРЕАТІВ НОБЕЛІВСЬКОЇ ПРЕМІЇ З ЕКОНОМІКИ.....	7
Реверчук С. К., Творидло О. І. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	12

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Бохан А. В. КОМЕРЦІЙНА ДИПЛОМАТІЯ В ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТРЕНДАХ.....	19
Лизун М. В., Ліщинський І. О. ДИСБАЛАНСИ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ СЛОВАЧЧИНИ: ПОЛЮСИ РОЗВИТКУ ТА ПЕРИФЕРІЙНІ ТЕРИТОРІЇ.....	25

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Добровольська Е. В., Покотильська Н. В. ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ.....	31
Щетинін А. І., Ульянова Л. П., Чайка Ю. М. ДЕФЦИТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ І ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПІДХОДИ ДО ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ.....	37

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Вагонова О. Г., Чернобаєв В. В. ЕКСПЛУАТАЦІЯ ТЕХНОГЕННИХ РОДОВИЩ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВ.....	44
Дашко І. М., Крилов Д. В., Михайліченко Л. В. АТЕСТАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД ОЦІНЮВАННЯ ЙОГО РОЗВИТКУ.....	50
Кривов'язюк І. В., Бурбан О. В. АНАЛІЗ ЧУТЛИВОСТІ РИНКОВОЇ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗМІНУ ЙОГО ВАРТОСТІ МЕТОДАМИ DCF-МОДЕЛЮВАННЯ ТА КОМПАНІЙ-АНАЛОГІВ.....	55
Николюк О. М., Лапін А. В., Грінчук І. О. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСНИКІВ ВЕРТИКАЛЬНО ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР ФРАКТАЛЬНОГО ТИПУ В АГРОБІЗНЕСІ.....	62
Побережна З. М. ІНТЕГРОВАНІЙ МЕХАНІЗМ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ПІДПРИЄМСТВ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ.....	70
Шендерівська Л. П., Гук О. В., Мохонько Г. А. ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ВИДАВНИЦТВ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПАНДЕМІЇ.....	79

Шумкова О. В., Шумкова В. І. ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ МАРКЕТИНГОВОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ ПОСЛУГ.....	86
---	----

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Вовк В. Ю. СВІТОВИЙ ДОСВІД ПЕРЕХОДУ ДО МОДЕЛЕЙ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗВІДХОДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АПК	91
Кичко І. І., Маргасова В. Г., Холодницька А. В. АНТРОПОТЕХНОГЕННІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА БЕЗПЕКУ ВОДОКОРИСТУВАННЯ / В КОНТЕКСТІ УРБАНІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ.....	100

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Науменкова С. В., Міщенко С. В., Міщенко В. І. ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОШОВОГО КАНАЛУ МОНЕТАРНОЇ ТРАНСМІСІЇ В УКРАЇНІ.....	108
Сисоєнко І. А., Карлюка Д. О. АНАЛІЗ ПРОЦЕНТНИХ ТА КОМІСІЙНИХ ВИТРАТ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ.....	116
Ярошевич Н. Б., Якимів А. І. РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА ОХОРОНУ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ.....	121

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Кожухар В. В. ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ВИТРАТ І ВИХОДУ ПРОДУКЦІЇ ГАЛУЗІ САДІВНИЦТВА.....	128
Пилипенко А. А., Тирінова М. В. КОНСОЛІДАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО ОБ'ЄДНАННЯ.....	134
Фоміна Т. В., Пугаченко О. Б. ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ ЗА ПОДАТКОМ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО, ВІДМІННЕ ВІД ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ.....	140

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Горбачук В. М., Дунаєвський М. С., Сулейманов С.-Б. МОДЕЛЮВАННЯ САМОПІДТРИМУВАНИХ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ УРЯДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ, ДЕРЖАВНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГОГЕНЕРАЦІЇ.....	146
Бабенко В. А., Гаращенко В. В. РОЛЬ ІНДУСТРІЇ МОДИ У РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ ТА ФОРМУВАННІ КРЕАТИВНОГО КАПІТАЛУ	153
Котуранова Т. В., Железнова М. СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФІТНЕС-КЛУБІВ М. ДНІПРА.....	159
Demin Zhong, Zvarych Iryna BENCHMARKING OF THE CIRCULAR ECONOMY IN THE WORLD.....	164

CONTENTS

ECONOMIC THEORY AND HISTORY OF ECONOMIC THOUGHT

Lunova Tetiana

DEVELOPMENT OF MICROECONOMIC THEORY
IN THE WORKS OF NOBEL PRIZE LAW IN ECONOMICS.....7

Reverchuk Serhii, Tvorydlo Olha

FEATURES OF DEVELOPMENT AND STATE REGULATION
OF THE MARKET OF BANKING SERVICES OF UKRAINE
IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION.....12

WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Bokhan Alina

COMMERCIAL DIPLOMACY IN GLOBALIZATION TRENDS.....19

Lyzun Mariia, Lishchynskyy Ihor

SPATIAL IMBALANCES OF SLOVAKIA:
DEVELOPMENT POLES AND PERIPHERAL TERRITORIES.....25

ECONOMY AND OPERATION OF NATIONAL ECONOMY

Dobrovolska Ella, Pokotylska Nataliia

FEATURES OF THE RISK MANAGEMENT SYSTEM.....31

Shchetynin Anatolii, Ulianova Liudmyla, Chaika Yuliia

STATE BUDGET DEFICIT AND PUBLIC DEBT OF UKRAINE:
CURRENT SITUATION AND APPROACHES TO ITS IMPROVEMENT.....37

ECONOMY AND ENTERPRISE MANAGEMENT

Vagonova Olexandra, Chornobayev Vladislav

EXPLOITATION OF TECHNOGENIC DEPOSITS AS A DIRECTION
OF INCREASING ECONOMIC EFFICIENCY OF ENTERPRISES.....44

Dashko Iryna, Krylov Denis, Mykhailichenko Lubomir

PERSONNEL CERTIFICATION
AS THE MAIN METHOD OF EVALUATION OF ITS DEVELOPMENT.....50

Kryvovyazyuk Igor, Burban Oleksandr

SENSITIVE ANALYSIS OF COMPANY MARKET CAPITALIZATION
TO ITS VALUE CHANGING CALCULATED USING DCF MODELING
AND COMPARABLE COMPANIES VALUATION METHOD.....55

Nykolyuk Olga, Lapin Andrii, Hrinchuk Inna

THE INFORMATION SUPPORT OF PARTICIPANTS OF VERTICALLY INTEGRATED
FORMATIONS OF THE FRACTAL TYPE IN AGRIBUSINESS.....62

Poberezhna Zarina

INTEGRATED MECHANISM OF INSTRUMENTAL SUPPORT
FOR STRATEGIC DEVELOPMENT OF BUSINESS MODEL
OF AVIATION INDUSTRY ENTERPRISES.....70

Shenderivska Lina, Guk Olga, Mokhonko Hanna

TRANSFORMATION OF BUSINESS MODELS OF PUBLISHING HOUSE
IN THE CONDITIONS OF WAR AND PANDEMIC.....79

Shumkova Olena, Shumkova Viktoriia FEATURES OF INTERNATIONAL MARKETING CERTIFICATION OF SERVICES.....	86
---	-----------

ECONOMY OF NATURAL RESOURCES MANAGEMENT AND ENVIRONMENT PROTECTION

Vovk Valeriia WORLD EXPERIENCE OF TRANSITION TO CIRCULAR ECONOMY MODELS ON THE BASIS OF USE OF WASTE-FREE TECHNOLOGIES IN AIC.....	91
Kychko Iryna, Kholodnytska Alla, Marhasova Viktoriia ANTHROPOGENIC FACTORS OF IMPACT ON WATER USE SAFETY IN THE CONTEXT OF URBAN PROCESSES: CAUSES, CONSEQUENCES AND COUNTERMEASURES.....	100

MONEY, FINANCES AND CREDIT

Naumenkova Svitlana, Mishchenko Svitlana, Mishchenko Volodymyr THE EFFICIENCY OF THE MONETARY CHANNEL OF THE MONETARY TRANSMISSION IN UKRAINE.....	108
Sysoenko Iryna, Karliuka Dmytro ANALYSIS OF INTEREST AND COMMISSION EXPENSES OF THE BANKING INSTITUTION.....	116
Natalya Yaroshevych, Andriy Yakymiv EFFECTIVENESS OF THE STATE BUDGET EXPENDITURES ON NATURAL ENVIRONMENT PROTECTION IN UKRAINE.....	121

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

Kozhukhar Valentyna DOCUMENTARY REPRESENTATION OF EXPENSES AND HORTICULTURAL PRODUCT YIELD.....	128
Andriy Pylypenko, Maria Tyrinova ACCOUNTING AND ANALYTICAL INFORMATION CONSOLIDATION FOR SUPPORTING THE ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT OF AN ENTERPRISE INTEGRATED ASSOCIATION'S DEVELOPMENT.....	134
Fomina Tetiana, Puhachenko Olha INTERNAL CONTROL OF BUDGET SETTLEMENTS FOR THE REAL ESTATE TAX OTHER THAN THE LAND PLOT.....	140

MATHEMATICAL METHODS, MODELS AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN ECONOMY

Gorbachuk Vasyl, Dunaievskiy Maksym, Suleimanov Seit-Bekir SUSTAINABLE STRATEGIES MODELING FOR GOVERNMENT FINANCIAL SYSTEM, THE STATE BANKING SYSTEM, AND THE INVESTMENT SYSTEM OF RENEWABLE POWER GENERATION.....	146
Babenko Valentina, Garashchenko Vladislava THE ROLE OF THE FASHION INDUSTRY IN THE DEVELOPMENT OF CREATIVE INDUSTRIES AND CREATIVE CAPITAL FORMATION.....	153
Koturanova T.V., Zheleznova M. STRATEGIC ASPECTS OF BOOSTING THE COMPETITIVENESS OF DNIPRO FITNESS CLUBS.....	159
Demin Zhong, Zvarych Iryna BENCHMARKING OF THE CIRCULAR ECONOMY IN THE WORLD.....	164

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.1:330.8

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/179-1>

Луцьова Т. С.

кандидат економічних наук,
Національна академія статистики, обліку та аудиту
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5360-6688>

Lunova Tetiana

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

РОЗВИТОК МІКРОЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ У ПРАЦЯХ ЛАУРЕАТІВ НОБЕЛІВСЬКОЇ ПРЕМІЇ З ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено внесок лауреатів Нобелівської премії у розвиток мікроекономічної теорії. Розглянуто зміст наукових напрацювань, які стосуються дослідження ринків. Охарактеризовано значення «Ідеальної системи попиту», створеної Е. Дітоном та Дж. Мюльбауером. Проаналізовано вклад В. Сміта у становлення експериментального пошуку в мікроекономічній теорії. Досліджено центральні положення теорії добробуту та значення праць Дж. Хікса, К. Ерроу, М. Алле та А. Сена у її створенні. Прослідковано еволюцію поглядів на теорію споживчого вибору та охарактеризовано вклад Нобелівських лауреатів у виникнення та становлення поведінкової економіки, засновниками якої вважаються Г. Саймон та Д. Канеман. Зроблено висновок про значний вплив розроблених теоретичних концепцій на практичне господарське життя.

Ключові слова: мікроекономіка, маржиналізм, Нобелівська премія, лауреати, теорія добробуту, поведінкова економіка.

DEVELOPMENT OF MICROECONOMIC THEORY IN THE WORKS OF NOBEL PRIZE LAW IN ECONOMICS

The aim of the article is to assess the contribution of Nobel Prize winners in economics to the development of modern microeconomic theory. To do this, we analyze the scientific achievements of leading modern economists, highly praised by the Nobel Committee in various periods since 1972. It is emphasized that microeconomics, which has long been considered an abstract science, thanks to the scientific achievements of Nobel Prize winners, is increasingly focused on solving problems of economic practice. It is noted that the Nobel laureates made the greatest contribution to market research. This applies, in particular, to the analysis of markets with asymmetric information (G. Akerlof, M. Spence, J. Stiglitz) and the analysis of market positions and regulation (J. Tirole). The importance of the "Ideal Demand System" (A. Deaton, J. Muehlbauer), which is a widely accepted method of studying the effects of economic policy, inflation indices, as well as comparing the state and dynamics of purchasing power in different countries. The contribution of V. Smith to the formation of experimental research in microeconomic theory is analyzed. It is concluded that the use of natural experiments to solve macroeconomic and socio-economic problems, for example, to combat unemployment or to identify the impact of the minimum wage on labor market conditions. The model of economic efficiency proposed by the Italian economist Vilfredo Pareto is described, it is specified that the marginal theory of welfare is built on the solution of the problem of the ratio of the efficient state of the economy and justice in the distribution of goods. The central positions of the theory of well-being and the significance of the works of J. Hicks, K. Arrow, M. Allais and A. Sen in its creation are studied. The evolution of views on the theory of consumer choice is traced and the contribution of Nobel laureates in the emergence and formation of behavioral economics, the founders of which are considered to be H. Simon and D. Kahneman. It is concluded that the developed theoretical concepts have a significant impact on practical economic life and the need to form sound objective conclusions based on the results of the Nobel Prize winners in microeconomic theory.

Keywords: microeconomics, marginalism, Nobel Prize, laureates, welfare theory, behavioral economics.

JEL classification: B21, B30, D60

Постановка проблеми. Мікроекономіка, започаткована маржиналістською революцією, довгий час вважалась абстрактною наукою. На сучасному етапі свого розвитку, завдяки науковим напрацюванням лауреатів Нобелівської премії, вона все більше орієнтується на вирішення завдань економічної практики. Значний вплив робіт видатних науковців на економіку обумовлює необхідність дослідження їх вкладу у розвиток мікроекономічної теорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внесок лауреатів Нобелівської премії з економіки у розвиток мікроекономічної теорії вивчали такі дослідники, як О. Длугопольський, М. Довбенко, О. Дубенська, Ю. Івашук, Р. Корнилюк, Е. Лібанова, О. Москаленко, Х. Передало, І. Помінова, Н. Ушакова, М. Чирак, І. Чирак, О. Шиманська. Зміна реалій життя, ускладнення світу, формування нової економіки зумовлюють появу в економічній теорії нових взаємозв'язків та вза-

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657.471.76:635

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/179-19>**Кожухар В. В.**аспірантка кафедри бухгалтерського обліку,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0729-2224>**Kozhukhar Valentyna**

Vinnytsia National Agrarian University

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ВИТРАТ І ВИХОДУ ПРОДУКЦІЇ ГАЛУЗІ САДІВНИЦТВА

Стаття присвячена дослідженню документального відображення витрат та виходу продукції підприємств галузі садівництва. Аналізуючи питання документального відображення витрат і виходу продукції галузі садівництва, варто зауважити, що документація є важливим елементом методу бухгалтерського обліку, через те, що слугує основою первинного спостереження за господарськими операціями і є обов'язковою умовою для відображення їх в обліку. Висвітлено первинні документи з обліку витрат і виходу продукції садівництва, а також зображено лімітно-забірну картку на отримання матеріальних цінностей на ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН» та відомість № 80 «Руху зерна та іншої продукції». Складено примірний план-графік документообігу з надходження, вибуття та внутрішнього переміщення продукції садівництва за даними ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН».

Ключові слова: документація, облік, витрати, відомість, управління, садівництво.

DOCUMENTARY REPRESENTATION OF EXPENSES AND HORTICULTURAL PRODUCT YIELD

The specifics of the industry imposes special requirements on the primary documents, and their diversity is not used, apparently, in any activity. The production of horticultural enterprises is characterized by a variety of conditions for receipt, storage and use of products. This article is devoted to the study of the documentation of costs and output of horticultural enterprises. Analyzing the issue of documenting the costs and output of horticulture, it should be noted that documentation is an important element of the method of accounting, because it serves as a basis for primary monitoring of business transactions and is a prerequisite for their reflection in accounting. In their activities, agricultural enterprises have the right to use both standard and specialized forms of primary documents approved by the relevant public authority. Documentation of business transactions can be carried out using self-made forms, which must contain mandatory details or details of standard or specialized forms. Primary documents are the foundation of accounting and tax accounting. Their absence or shortcomings in filling can be fatal for the financial condition of the enterprise. Therefore, the topic of compiling primary documents is always relevant. The primary documents on the accounting of costs and output of horticultural products are covered, as well as the limit-withdrawal card for material values at SE "DG Podilska DSS IS NAAS" and statement № 80 "Movement of grain and other products". It is worth noting that the limit-withdrawal cards at this research station for the production of horticultural products in the accounting department in accordance with the plan of sowing seeds and fertilizers. The limit-taking cards indicate the sowing area (fertilizer application) and the seeding rate (fertilizer application) per unit area. In some cases, the withdrawal card may be opened for individual production orders for the production of horticultural products. An indicative plan has been drawn up – a schedule of documents for the receipt, disposal and internal movement of horticultural products according to the State Enterprise "Podilska DSS IS NAAS".

Keywords: documentation, accounting, costs, statement, management, gardening.

JEL classification: P44, K13

Постановка проблеми. Документальне відображення витрат і виходу продукції садівництва – є важливим елементом організації бухгалтерського обліку. Виробництво продукції галузі садівництва, за останні роки є одним з найбільш прибуткових напрямків діяльності сільськогосподарських підприємств. Це відбувається здебільшого завдяки збільшенню обсягів виробництва продукції садівництва та покращення її якості. Недовершеність системи ведення первинного обліку та ігнорування технологічними особливостями вирощування продукції садівництва, згідно з затвердженими

нормативно-правовими документами може спричинити неправильне оприбуткування одержаної продукції садівництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням документального відображення витрат і виходу продукції галузі садівництва присвячено праці вітчизняних науковців, серед яких варто виділити: О. Г. Бірюк [1], Ф. Ф. Бутинець [2], В. М. Жук [3], В. П. Завгородній, Н. Л. Правдюк [4], М. С. Пушкар та інші науковці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Кожне підприємство галузі садівництва

має свою специфіку відображення оформлення продукції садівництва. Тобто, на сьогодні, на превеликий жаль, не за всіма господарськими процесами є ідеальне оформлення та структура первинних документів витрат і виходу продукції галузі садівництва.

Формулювання цілей статті. Метою статті є представлення документального відображення витрат і виходу продукції галузі садівництва на ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН».

Виклад основного матеріалу дослідження. Садівництво – одна з важливих галузей сільськогосподарського виробництва, у завдання якої входить виробництво плодів ягідних та плодкових культур.

Збирання врожаю – відповідальний момент для будь-якого сільськогосподарського підприємства. Від того, наскільки правильно організовано облік, залежить і збереження продукції і сума доходів одержаних від її використання. Специфіка галузі ставить особливі вимоги до первинних документів, а така їх різноманітність, не використовується, мабуть, ні в одному виді діяльності. Виробництво підприємств галузі садівництва характеризується різноманітними умовами надходження, зберігання і використання одержаної продукції.

Облік усіх господарських операцій побудований на своєчасній, повній, достовірній та неупередженій інформації. Документальне відображення усіх господарських операцій, пов'язаних із виробництвом продукції садівництва, здійснюється за допомогою використання первинних документів, в процесі чого отримують інформацію, яка необхідна для ефективного управління, так і для подальшого аналізу діяльності виробничих підрозділів і господарства в цілому.

Первинні документи – фундамент бухгалтерського та податкового обліку. Їх відсутність або недоліки в заповненні можуть стати роковими для фінансового стану підприємства. Тому тема складання первинних документів завжди є актуальною.

У своїй діяльності аграрні підприємства мають право застосовувати як типові, так і спеціалізовані форми первинних документів, затверджені відповідним органом державної влади. Документування гос-

подарських операцій може здійснюватися з використанням виготовлених самостійно бланків, які повинні містити обов'язкові реквізити чи реквізити типових або спеціалізованих форм [1].

Усі господарські операції, які здійснюються на підприємстві садівництва, повинні підтверджуватися первинними документами. Для їх складання можуть застосовуватися як типові форми, затверджені Мінстатом, так і спеціалізовані, установлені різними міністерствами та відомствами (п. 2.7 Положення, затвердженого наказом Мінфіну від 24.05.95 р. № 88; додатково див. лист Мінфіну від 08.08.12 р. № 31-08410-07-10/19584) [5]. Кожне підприємство галузі садівництва генерує інформацію про витрати та отримання реалізованої продукції, на основі даних відповідних первинних документів з обліку оплати праці, використання виробничих ресурсів і отримання готової продукції (табл. 1).

На ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН» придбання ТМЦ, які будуть використані для закладення насаджень (саджанці, добрива, засоби захисту тощо), оформляють звичайною товарною накладною та товарно-транспортною накладною. Бажано отримати у постачальника сортове свідоцтво на саджанці, аби бути впевненому у придбанні якісної продукції. Відпуск ТМЦ зі складу оформляють: лімітно-забірною картою на отримання матеріальних цінностей (табл. 2) або накладною (внутрішньогосподарського призначення).

Варто зауважити, що лімітно-забірні картки на даній дослідній станції на випуск продукції садівництва виписуються у бухгалтерії відповідно до плану сівби насіння та внесення добрив у двох примірниках терміном на один місяць. У лімітно-забірних картках вказується площа висіву (внесення добрив) та норма висіву насіння (внесення добрив) на одиницю площі. В окремих випадках лімітно-забірна картка може відкриватися за окремими виробничими замовленнями на виробництво продукції садівництва.

У табл. 3 представлено примірний план-графік документообігу з надходження, вибуття та внутрішнього переміщення продукції садівництва на ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН».

Таблиця 1

Первинні документи з обліку витрат і виходу продукції садівництва

№ Форми	Назва форми
Документи з обліку витрат праці	
ф. № 5 - П	Табель обліку використання робочого часу
ф. № 66, ф. № 66а	Обліковий листок праці і виконаних робіт для бригади та індивідуальний
ф. № 67б	Обліковий листок тракториста-машиніста
ф. № 68	Подорожній лист трактора
Документи з обліку використаних виробничих ресурсів	
ф. № ВЗСГ-8	Накладна внутрішньогосподарського призначення
ф. № ВЗСГ-3	Акт про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив, отрутохімікатів і гербіцидів
ф. № ВЗСГ-4	Акт на списання насіння і садивного матеріалу
ф. № ВЗСГ-5	Акт на списання виробничого та господарського інвентарю
ф. № ВЗСГ-1	Лімітно-забірна картка на отримання матеріальних цінностей
Документи з оприбуткування готової продукції рослинництва	
ф. № 83	Щоденник надходження сільськогосподарської продукції для неспеціалізованих господарств
ф. № 84	Щоденник надходження продукції садівництва (для спеціалізованих господарств)

Джерело: сформовано автором на підставі [2; 3; 4; 5]

Таблиця 2

Приклад оформлення лімітно-забірної картки на отримання матеріальних цінностей на ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН»

Підприємство ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН»
Ідентифікаційний код ЄДРПОУ 44153695
Структурний підрозділ *рослинницька бригада № 1*

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Петров

(підпис керівника)

31 січня 2022 р.

**Лімітно-забірна картка № 36
на отримання матеріальних цінностей
за 31 січня 2022 р.**

Одержувач (посада) тракторист машиніст (прізвище, ім'я, по батькові) Сидоров П.І.

Найменування цінностей	Яблуко сорту «Голден»		Яблуко сорту «Фуджи»		Яблуко сорту «Ренет Смиренко»		Завідуючий складом (посада)
	видано	залишок	видано	залишок	видано	залишок	
Номенклатурний номер	45	46	46	47	47	47	П.В. Охтирко (ініціали та прізвище)
Одиниця виміру	кг	кг	кг	кг	кг	кг	
К-ть	2036	1822	1822	1360	1360	1360	Охтирко (підпис)
Сума, грн	10 180,00	9 110,00	9 110,00	6 800,00	6 800,00	6 800,00	
Дата	К-ть		К-ть		К-ть		Підпис
	видано	залишок	видано	залишок	видано	залишок	
11.01.22 р.	700	1336	550	1272	600	760	Зав. складом
12.01.22 р.	400	936	311	961	200	560	
14.01.22 р.	520	416	-	-	-	-	Одержувач
17.01.22 р.	416	-	450	511	560	560	
18.01.22 р.	-	-	511	-	-	-	Власенко
19.01.22 р.	-	-	1822	-	-	-	
20.01.22 р.	-	-	2036	-	-	-	Власенко
21.01.22 р.	-	-	-	-	-	-	
Разом видано	2036	-	1822	-	1360	-	-

Джерело: сформовано автором

Примірний план – графік документообігу з надходження, вибуття та внутрішнього переміщення продукції садівництва

Форма 78 «Реєстр приймання зерна та іншої продукції»	
Призначення документа	Облік надходження зерна та іншої продукції в місцях зберігання продукції
Кількість примірників	1
Коли складається	Кожен день
Ким складається (посада)	Завідуючим складу чи комірником
Яка робота виконується в момент складання	По кожному виду і сорту продукції записують вагу продукції, яке надійшло, номер реєстру відправки та іншої продукції з поля
Ким підписується документ	Завідуючий складом або комірником
Кому подається (посада)	Бухгалтер по обліку товарно-матеріальних цінностей
Коли подається в бухгалтерію господарства	На наступний день після оформлення документу
Форма 79 «Реєстр документів на вибуття продукції»	
Призначення документа	Реєстрація товарно-транспортних накладних за каналами вибуття продукції
Кількість примірників	1
Коли складається	Кожен день
Ким складається (посада)	Завідуючим складу чи комірником
Яка робота виконується в момент складання	По кожному виду і сорту продукції записують вибуття продукції із зазначенням ваги і номера документа
Ким підписується документ	Завідуючий складом або комірником
Кому подається (посада)	Бухгалтер по обліку товарно-матеріальних цінностей
Коли подається в бухгалтерію господарства	На наступний день після оформлення документу
Форма 80 «Відомість руху зерна та іншої продукції»	
Призначення документа	Облік надходження та вибуття зерна на току і в інших місцях зберігання
Кількість примірників	1
Коли складається	Кожен день
Ким складається (посада)	Бригадиром, завідуючим складом або комірником
Яка робота виконується в момент складання	По кожному виду і сорту продукції записують залишок на початок дня, надходження і вибуття продукції за каналами із зазначенням ваги і номера документа
Ким підписується документ	Завідуючим складу чи комірником
Кому подається (посада)	Бухгалтеру з обліку товарно-матеріальних цінностей
Коли подається в бухгалтерію господарства	На наступний день після оформлення документу
Форма 82 «Акт на сортування і сушіння продукції рослинництва»	
Призначення документа	Оформлення процесу сортування, сушіння продукції рослинництва
Кількість примірників	1
Коли складається	Кожен день, на кожен партію відсортованої і просушеної продукції
Ким складається (посада)	Завідуючий складу з участю агронома
Яка робота виконується в момент складання	Вказують кількість продукції, яка відпущена і одержана від сортування. Визначається кількість невикористаних відходів, натура зерна і вологість до сортування і сушіння та після
Ким підписується документ	Завідуючий складу, агроном, виконавець робіт, керівник господарства
Кому подається (посада)	Бухгалтеру по обліку готової продукції
Коли подається в бухгалтерію господарства	До 1-ого числа наступного місяця
Форма 87 «Накладна внутрішньогоспо-дарського призначення»	
Призначення документа	Облік руху товарно-матеріальних цінностей, готової продукції
Кількість примірників	2
Коли складається	В момент проведення господарської операції
Ким складається (посада)	Бухгалтером з обліку товарно-матеріальних цінностей, комірником
Яка робота виконується в момент складання	Записують дату, назву матеріальних цінностей, замовлену їх кількість. Вказують кількість відпущених чи прийнятих цінностей
Ким підписується документ	Керівник господарства, головний бухгалтер, комірник і особа, яка одержала цінності
Кому подається (посада)	Бухгалтеру з обліку товарно-матеріальних цінностей
Коли подається в бухгалтерію господарства	До 1-ого числа наступного місяця

Джерело: сформовано автором на основі даних ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН»

Таблиця 4

**Приклад оформлення Відомості № 80 «Руху зерна та іншої продукції»
на ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН» за 08.11.2021 р.**

Підприємство ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН»
Місце зберігання Плodosховище
Культ і сорт Яблука
Матеріально-відповідальна особа Свитцев О.Г.

Залишок на початок дня, кг	Прибуток, кг	Видаток, кг										Залишок на кінець дня, кг
		Відправлено на елеватор	Вл. рах.	Вл. рах.	Вл. рах.	Вл. рах.	Вл. рах.	Вл. рах.	Вл. рах.	Вл. рах.	Вл. рах.	
224710	-	-	60	60	236	120	60	255	460	33010	31210	159239
Реєстраційний лист на продукцію, що надійшла або вибула												
Звідки поступило або куди вибуло												
Вл. рах.		Вл. рах.		Вл. рах.		Вл. рах.		Вл. рах.		Вл. рах.		
Номер реєстра або накладної	Вага, кг	Номер реєстра або накладної	Вага, кг	Номер реєстра або накладної	Вага, кг	Номер реєстра або накладної	Вага, кг	Номер реєстра або накладної	Вага, кг	Номер реєстра або накладної	Вага, кг	
166	60	167	60	168	236	169	120	170	60			
Додаток: Документи № 166, 167, 168, 169, 170.												
											Свитцев О.Г.	
(ППП, підпис)												

Джерело: сформовано автором на основі даних ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН»

Варто зазначити, що комірник у місцях зберігання по мірі здійснення господарських операцій з надходження, вибуття та внутрігосподарського переміщення робить записи у «Відомості руху зерна та іншої продукції» ф. № 80 (табл. 4), яку складає щоденно в кінці робочого дня по кожній культурі і сорту.

При цьому у Відомості записи здійснюються на підставі документів:

– по надходженню зерна – Реєстрів приймання зерна та іншої продукції (ф. 78), які в свою чергу заповнюються на підставі Реєстрів відправки зерна та іншої продукції з поля (ф. 77) та Путівок на вивіз продукції з поля (ф. 77 а);

– по вибуттю зерна – на підставі документів на вибуття: ф. 82, ф. 117, ф.119, 88 (12-зерно), ф. 87 (переміщення у випадку переходу до іншої матеріально-від-

повідальної особи). У відомості зазначається залишок за попередній день та на підставі зазначених документів виводиться залишок на кінець дня поточного дня.

Висновки. Аналізуючи дані підприємства галузі садівництва, варто зазначити, що ДП «ДГ Подільська ДСС ІС НААН» має встановлені форми для руху продукції садівництва. У відповідності до поставленої мети та завдання дослідження нами відображено документальне оформлення витрат і виходу продукції галузі садівництва, а також варто зазначити, що документування – це основа бухгалтерського обліку, що передбачає відображення в документах всіх господарських операцій та фактів господарської діяльності. Первинні документи повинні бути складені у момент проведення кожної господарської операції або, якщо це неможливо, безпосередньо після її завершення.

Список використаних джерел:

- Бірюк О. Г., Смольська О. Ю. Документальне оформлення виробництва і виходу продукції садівництва. *Економіка та управління підприємствами*. 2014. № 2. С. 224-229.
- Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: навч. посібн. 6-те вид., переробл та доп. Житомир : ПП «Рута», 2005. 756 с.
- Зук В. М. Облік сільськогосподарської діяльності: навч. посіб. Київ : ТОВ «Юр-Агро-Веста», 2007. 368 с.
- Правдюк Н. Л. Облікове забезпечення управління витратами на виробництво та реалізацію продукції садівництва. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 3. С.103-120. DOI: 10.37128/2411-4413-2021-3-6.
- Агропорадник «Первинні документи в агросекторі». URL: <https://uteka.ua/ua/publication/grosbuhagro2021-38-pervynni-dokumenty-v-ahrosektori-170-agrosovetchik-pervichnye-dokumenty-v-agrosetkore> (дата звернення: 01.02.2022).
- Первинний облік витрат і виходу продукції рослинництва. URL: <https://studfile.net/preview/5403408/page:5/> (дата звернення: 01.02.2022).
- Первинний облік оплати праці у виробничих підрозділах. URL: <https://studfile.net/preview/7287415/page:11/> (дата звернення: 01.02.2022).
- Методичні рекомендації з відображення в бухгалтерському обліку коштів державної фінансової підтримки підприємств АПК. URL: <http://magazine.faa.org.ua/metodichni-rekomendacii-z-vidobrazhennya-v-buhgalterskomu-obliku-koshtiv-derzhavnoi-finansovoi-pidtrimki-pidpriemstv-apk.html> (дата звернення: 03.02.2022).

9. Закладання багаторічних насаджень: особливості обліку. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-gospodarski-operacii-v-agrosektori-35-zakladennya-bagatorichnix-nasadzhen-osoblivosti-obliku> (дата звернення: 14.02.2022).

10. Посівна компанія: облік і оподаткування. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100007660-posivna-kampaniya-oblik-ta-opodatкування#:~:> (дата звернення: 14.02.2022).

References:

1. Biryuk O.G & Smolskaya O.Yu. (2014) Dokumentalne oformlennya vyrobnyctva i vychodu produkciyi sadivnyctva [Documenting the production and output of horticultural products]. *Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy*, no. 2, pp. 224-229 [in Ukrainian].

2. Butynets F.F. (2005) *Buhgalterskyj finansovyj oblik* [Financial accounting]. Zhytomyr: PP «Ruta» [in Ukrainian].

3. Zhuk V.M. (2007) *Oblik silskogospodarskoyi diyalnosti* [Accounting for agricultural activities]. Kyiv: TOV «Yur-Agro-Vesta» [in Ukrainian].

4. Pravdyuk N.L. (2021) *Oblikove zabezpechennya upravlinnya vytratamy na vyrobnyctvo ta realizaciyu produkciyi sadivnyctva* [Accounting management of costs for the production and sale of horticultural products]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannya nauky i praktyky*, no. 3, pp. 103-120. (in Ukrainian)

5. Agroporadnyk «Pervynni dokumenty v agrosektori» [Agricultural Advisor «Primary documents in the agricultural sector»]. Available at: <https://uteka.ua/ua/publication/grosbuhagro2021-38-pervynni-dokumenty-v-agrosektori-170-agrosovetchik-pervichnye-dokumenty-v-agrosektore> (accessed 01 February 2022).

6. Pervynnyj oblik vytrat i vychodu produkciyi roslynnyctva [Primary accounting of costs and output of crop production]. Available at: <https://studfile.net/preview/5403408/page:5/> (accessed 01 February 2022).

7. Pervynnyj oblik oplaty praci u vyrobnychx pidrozdilax [Primary accounting of wages in production units]. Available at: <https://studfile.net/preview/7287415/page:11/> (accessed 01 February 2022).

8. Metodichni rekomendaciyi z vidobrazhennya v buhgalterskomu obliku koshtiv derzhavnoyi finansovoyi pidtrymky pidpryyemstv APK [Methodical recommendations on reflection in accounting of means of the state financial support of the enterprises of agrarian and industrial complex]. Available at: <http://magazine.faaf.org.ua/metodichni-rekomendacii-z-vidobrazhennya-v-buhgalterskomu-obliku-koshtiv-derzhavnoi-finansovoi-pidtrimki-pidpriemstv-apk.html> (accessed 03 February 2022).

9. Zakladannya bagatorichnyx nasadzhen: osoblyvosti obliku [Laying perennials: features of accounting]. Available at: <https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-gospodarski-operacii-v-agrosektori-35-zakladennya-bagatorichnix-nasadzhen-osoblivosti-obliku> (accessed 14 February 2022).

10. Posivna kompaniya: oblik i opodatкування [Sowing company: accounting and taxation]. Available at: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100007660-posivna-kampaniya-oblik-ta-opodatкування#:~:> (accessed 14 February 2022).

Наукове видання

ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Збірник наукових праць

№ 179, 2022

Українською, російською та англійською мовами

Відповідальний редактор: *Вертелецька О.М.*

Технічний редактор: *Войтюк Ю.Г.*

Підписано до друку 31.03.2022 р.

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 19,99.

Наклад 100 прим.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1

Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 6424 від 04.10.2018 р.